

# ŞEREFİYEYE DAYALI PERFORMANS ÖLÇÜMÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Metin ATMACA\*

Dr. Serkan TERZİ\*\*

## ÖZET

İşletmelerin uyguladıkları dış büyüme stratejileri ile önemi artan işletme birleşmelerinde edinen işletme açısından şerefiye hesaplaması ortaya çıkmıştır. İşletme birleşmesi ile birlikte önemi artan diğer bir husus ise, işletmelerin kontrol ve performans değerlemesidir. Bu iki hususun birbirinden bağımsız olarak düşünülmemesi gerekmekte olup, performans ölçümü ve değerlemesinde şerefiyenin de dikkate alınması, işletme yöneticilerine daha güvenilir bilgi sağlayacaktır. Bu çalışmada şerefiye hesaplaması ve şerefiyenin muhasebeleştirilmesinde Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ile Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu'nun yaptığı düzenlemeler dikkate alınmıştır. Bu çalışmanın amacı, şerefiye hesaplaması ile performans ölçümü arasındaki ilişkinin ve alınacak kararlardaki etkisinin gösterilmesidir.

**Anahtar Kelimeler:** Şerefiye, Performans Ölçümü, Artık Ekonomik Gelir.

## EVALUATION OF PERFORMANCE ASSESSMENT BASED ON GOODWILL

### ABSTRACT

Mergers as an external expansion strategy with increased importance caused the calculation of goodwill for the company that acquires the other one. Another factor that needs to be considered during merger is the control and performance evaluation of businesses. These two factors should be considered together and calculation of goodwill will also provide more reliable data for the executives of businesses. This study discusses the calculation of goodwill and regulations regarding the goodwill accounting by International Accounting Standards Board and Financial Accounting Standards Board. The aim of this study is to demonstrate the relationship between goodwill calculation and performance assessment and its effect on decisions taken.

**Key Words:** Goodwill, Performance Measurement, Residual Economic Value.

\* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, Muhasebe Finansman Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

\*\* SMMM, Lisanslı Bağımsız Denetçi

## 1. ŞEREFİYEYE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

### 1.1. Şerefiyenin Tanımı

Şerefiye, işletmelerin devir alınması esnasında, işletme için ödenen bedel ve piyasa rayiç tutarı ile ölçümlenen net varlıkların değeri arasındaki pozitif farktır. Eğer işletmelerin piyasa rayiç tutarları hesap edilemiyorsa, ilgili işletmenin bilançosundaki net defter değeri esas alınmalıdır<sup>1</sup>. Speak, şerefiyeyi varlıkların gerçeğe uygun bir kazancının ötesinde beklenen kazançların bugünkü değeri olarak ifade etmekte, J.M.Yang ise şerefiyeyi herhangi bir değerde olan ve belirli bir süreye sahip, bir işletmenin devralınması sonucu ortaya çıkan ve parasal olarak ölçülebilen bir varlık şeklinde tanımlamaktadır<sup>2</sup>. Şerefiyenin ortaya çıkmasında etkili olan faktör, devralınan şirketin sahip olduğu yüksek pazar payı ve bu paydan kaynaklanan sektör ortalamasının üzerindeki kar beklentisi olduğu ileri sürülmektedir. Bu maddi olmayan duran varlık kaleminin en önemli özelliği, diğer varlık kalemlerine bağlı olarak ortaya çıkması ve tek başına alınıp satılmasının pek mümkün olmasıdır<sup>3</sup>.

Şerefiye ekonomik anlamda, bir firmanın net varlık değeri üzerindeki fazlalık olarak tanımlanmaktadır<sup>4</sup>. Diğer yandan şerefiye, aşırı kar yaklaşımı çerçevesinde de ele alınmaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda şerefiye birçok yıl boyunca anormal kar beklentisinin şimdiki değeridir ve şerefiye, belirlenebilir net varlıkların nor-

mal kazançlarının bugünkü değeri ile normal üstü kazançların bugünkü değerleri arasındaki farktır. Ayrıca şerefiye belirleme sürecinde gelecek normal ve normal üstü kazançların tahmin edilmesi ve bu kazançların uygun bir iskonto oranı ile iskonto edilmesi de önem arz etmektedir<sup>5</sup>.

### 1.2. Şerefiyeye İlişkin Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Düzenlemeleri (IAS 38 ve IFRS 3)

Şerefiye ile ilgili IASB tarafından yapılan ilk düzenleme, **IAS 22 “İşletme Birleşmeleri”** standardı olup, bu standarda göre işletme birleşmeleri, satın alma ve çıkarların birleştirilmesi yöntemlerine göre muhasebeleştirilmekteydi. Ancak IASB tarafından yapılan revizyonla bu standart, **IFRS 3 “İşletme Birleşmeleri”** olarak değiştirilmiş ve **çıkartların birleştirilmesi yönteminin** kullanılması yasaklandığı gibi, en önemli değişikliklerden biri de, şerefiyenin itfa ya tabi tutulmasına son verilmiştir. Şerefiye, itfa yerine, **IAS 36 “Varlıklarda Değer Düşüklüğü”** standardına göre en az yılda bir kez değer düşüklüğü işlemine tabi tutulmaktadır. (IAS 36, Mad.36)

İşletme birleşmeleri sonucunda (satın alma yoluyla) hesaplanan şerefiye (pozitif şerefiye), varlık olarak işletmenin bilançosunda, birleşme karı (negatif şerefiye) ise, kazanç kalemi olarak gelir tablosunda olağan faaliyet kalemi olarak raporlanır. (IFRS 3, Mad.34)

<sup>1</sup> Mahmut Yardımcıoğlu, “Gayri Maddi Duran Varlıkların Mevzuatımız ve Uluslararası Standartlar Yönünden Durumu: Şerefiye Örneği”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı.81, 2007, s.64.

<sup>2</sup> Aktaran; Fikret Otlu ve Yusuf C. Çukacı, “Şirket Birleşmelerinde Maddi Olmayan Duran Varlıklar ve Şerefiyenin Muhasebe Standartlarına Göre Muhasebeleştirilmesi”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Yıl:6, Sayı:21, Ocak 2007, s.118.

<sup>3</sup> Mahmut Yardımcıoğlu, **A.g.m.**, s.64.

<sup>4</sup> Wolfgang Schultze, ve Andreas Weiler, “Goodwill Accounting and Performance Measurement”, 2009 [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=1405250](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1405250) (Erişim: 05 Mayıs 2010).

<sup>5</sup> Fikret Otlu ve Yusuf C. Çukacı, **A.g.m.**, s.118.

Satın alma yoluyla ortaya çıkan şerefiyenin yanında, işletme içinde oluşan şerefiye de söz konusudur. IAS 38 “**Maddi Olmayan Duran Varlıklar**” standardına göre, işletme içinde oluşan şerefiye işletmenin bilançosunda varlık olarak raporlanamaz. (IAS 38, Mad.48)

### 1.3. Şerefiyeye İlişkin Amerikan Muhasebe Standartları Düzenlemeleri (FAS 141-142)

İşletme birleşmeleri, şerefiye ve maddi olmayan duran varlıklarla ilgili muhasebe kuralları, Amerikan muhasebe uygulamasına **141 nolu “İşletme Birleşmeleri”** ve 2001 yılında yürürlüğe giren **142 nolu “Şerefiye ve Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar”** standartları ile girmiştir. 141 nolu standart ile satın alma yöntemi lehine iktisaplar için **çıkartların birleştirilmesi yönteminin** kullanımı kaldırılmıştır. 142 nolu standart, maddi olmayan duran varlık ve şerefiye için rehberlik yapmıştır. 141 ve 142 nolu standartlar, işletme birleşmesi ile iktisap edilen varlık ve borçlar ile şerefiyenin defter değerlerinden ziyade, gerçeğe uygun değerlerini (fair market values) esas almıştır<sup>6</sup>.

Şerefiyeye ilişkin itfa uygulaması, 142 numaralı standart ile sona ermiştir. Amerikan finansal muhasebe standartlarında (FAS) şerefiyelerin itfası uygulamasına son verilmesinin sebebi, itfa uygulamasında tespit edilecek itfa süresinin tespitinde şirketlerin keyfi davranışları olmuştur. Çünkü şerefiye, 142 nolu standarttan önce 40 yıl üzerinden itfa edilmekteydi. Şerefiyenin 40 yılı aşmayacak şekilde itfa ediliyor olması, sürenin uzunluğundan dolayı şirketlerin aynı varlık-

lar için farklı itfa süresini benimsemeleridir. Günümüzdeki uygulama ise sektör ortalamasının üzerindeki karlılık tamamen ya da kısmen ortadan kalkması durumunda aktifler arasına kaydedilen şerefiye tutarı üzerinde düzeltmelere gidileceği şeklindedir. Net defter değeri, gerçeğe uygun değerden fazla olduğunda, net defter değeri ile gerçeğe uygun değer arasındaki fark gider yazılarak muhasebeleştirilecektir<sup>7</sup>.

142 nolu standart ile şerefiyenin itfa edilmesinin kaldırılması yanında bazı yenilikler de getirilmiştir. FASB tarafından yapılan düzenleme ile şerefiyenin, raporlama birimi düzeyinde (reporting unit level) hesaplanması ve hesaplamada gerçeğe uygun değerlerin kullanılması<sup>8</sup> ve şerefiyenin her yılın aynı döneminde değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerektiği belirtilmiştir. Şerefiyede değer düşüklük testinin uygulama biçimi de belirtilmiş olup, iki aşamalı bir süreç izlenmesi gerekmektedir. Buna göre şirketler öncelikle, raporlama biriminin defter değeri ile gerçeğe uygun değerini karşılaştırmalıdır. Eğer raporlama biriminin defter değeri, gerçeğe uygun değerini aşıyorsa, değer düşüklük testi için ikinci aşamaya geçilir. İkinci aşamada ise şerefiyede değer düşüklüğü olup olmadığı tespit edilir. FAS 142'nin Amerika'da uygulanma tarihi ise 01 Ocak 2002'dir.<sup>9</sup>

İşletme birleşmeleri sonucunda, iktisap edilen net varlıkların gerçeğe uygun değeri, birleşme maliyetinin altında kalıyorsa, şerefiye (pozitif şerefiye), finansal tablolarda varlık olarak raporlanır. Eğer iktisap edilen net varlıkların ger-

<sup>6</sup> Feldman, Stanley Jay (2004), “A Primer on Calculating Goodwill Impairment: Valuation Issues Raised by Financial Accounting Statement 142”, s.2, <http://www.axiomvaluation.com/Documents/2004.04.27-GoodwillImpairmentPrimer.pdf> (Erişim:14 Temmuz 2009)

<sup>7</sup> Mahmut Yardımcıoğlu, A.g.m., s. 65-66.

<sup>8</sup> Feldman Stanley Jay, A.g.m., s. 2.

<sup>9</sup> Pascale Lapointe-Anunes, Denis Cormier ve Michel Magnan (2008), “Equity Recognition of Mandatory Accounting Changes: The Case of transitional Goodwill Impairment Losses”, **Canadian Journal of Administrative Sciences**, Vol.25, No.1, s. 40.

çeğe uygun değeri, birleşme maliyetini aşıyorsa (negatif şerefiye), pro-rata esasına göre (orantılı olarak) finansal olmayan varlıklara dağıtılarak, bu varlıkların defter değerleri azaltılır ve aşan kısım, gelir tablosunda olağanüstü kazanç<sup>(1)</sup> olarak raporlanır<sup>10</sup>.

#### 1.4. Şerefiyenin IAS/IFRS ve US GAAP Açısından Karşılaştırılması

Şerefiyenin belli başlıklar altında IAS/IFRS ve Amerikan finansal muhasebe standartları açısından karşılaştırılması Tablo 1’de sunulmuştur.

**Tablo 1: Şerefiyeye İlişkin IAS/IFRS ve US GAAP Açısından Karşılaştırılması**

	IAS/IFRS	US GAAP (FAS)
<b>Şerefiyenin Ölçülmesi</b>	İktisap edilen net varlıkların, borçların ve koşullu borçların gerçeğe uygun değeri ile satın alma fiyatı arasındaki fark.	Satın alma fiyatının maliyetini aşan ve kazanılan net varlıkların gerçeğe uygun değeri.
<b>Değer Düşüklüğü Testi</b>	Değer düşüklüğü durumlarının olması halinde her yıl aynı zamanda yapılmak koşuluyla yıllık test yapılması. Ancak, şerefiyenin bir kısmının veya tamamının, cari yıllık dönemde gerçekleşen bir işletme birleşmesinde elde edilen nakit üreten bir birime dağıtılmış olması durumunda, söz konusu birim cari yıllık dönemin bitiminden önce değer düşüklüğü testine tabi tutulur. (IAS 36, Paragraf 96)	Değer düşüklüğü durumlarının olması halinde yıllık veya daha sıklıkla test yapılması.
<b>Test Metodu</b>	İki aşamalı süreç kullanılmamaktadır. (Tek aşamalı)	İki aşamalı süreç kullanılmaktadır.
<b>Değer Düşüklüğünün İptali</b>	Şerefiyeye ilişkin değer kayıplarındaki değişimlere izin verilmemektedir. Yani değer düşüklük karşılığı iptal edilememektedir. IAS 36 diğer maddi olmayan duran varlıklar standardı kapsamındaki diğer varlıklara izin verilmektedir.	Her durumda değer kayıplarındaki değişimlere izin verilmemektedir.
<b>Negatif Şerefiye (Birleşme Karı)</b>	Edinmede ortaya çıkar ve gelir tablosunda bir kazanç kalemi olarak yer alır.	Edinme aşamasında bir indirim olarak gelir tablosunda muhasebeleştirilir.

**Kaynak:** Mateja Jerman ve Massimo Manzin, Accounting Treatment of Goodwill in IFRS and US GAAP, Organizacija, Research Paper, Volume:41, Number:6, 2008, s.220.

(1) Amerikan Muhasebe Standartları’nda olağanüstü ismiyle raporlama yapılabilmektedir. Ancak IAS 1 “Finansal Tabloların Sunumu” standardına göre, olağanüstü ismiyle raporlama yasaklanmıştır.

<sup>10</sup> Deloitte (2007), IFRSs and US GAAP: A Pocket Comparison, s.6, <http://www.iasplus.com/dtppubs/0703ifrsusgaap.pdf> (Erişim:14 Temmuz 2009)

## 2. PERFORMANS ÖLÇÜMÜ KAVRAMI VE YÖNTEMLERİ

Performans ölçümü, işletme çalışanlarının yeteneklerinin, iş bilgilerinin işletmede gerçekleştirilen iş ve işlemlere olan uygunluğunun araştırılması ve çalışanların işteki başarılarının saptanması amacı ile yapılan objektif bir analiz ve sentezdir<sup>11</sup>. Bir performans ölçüm sisteminin amacı, ekonomik kararlar alınmasında yöneticilere bilgi sunmaktır<sup>12</sup>. Ayrıca performans ölçümü genel olarak işletme çalışanları ile yöneticiler hakkında idari kararlar alabilmek amacıyla yapılmakta olup, bir ölçme ve değerlendirme aracıdır. Bu noktada performans ölçümünün amaçları şunlardır<sup>13</sup>:

- Tedarik, seçim ve yerleştirme işlerinin geçerliliğini belirlemek,
- Çalışanların özelliklerini analitik bir incelemeden geçirip, onları en uygun işlere yerleştirmek,
- Çalışanların kendi değerlerini ve başarılarını değerlendirmelerine olanak vermek,
- Yapılacak ücret artışları, ikramiye verilmesi gibi konularda objektif ölçütler sağlamak,
- Yöneticilerin dengeli ve tutarlı kararlar vermelerini kolaylaştırmak,

- Denetimi etkin hale getirmek,
- Objektif ölçütlere dayanarak dürüst bir yönetim anlayışı yaymak ve böylece güven ortamı oluşturarak çalışanları motive etmek.

İşletmelerde performans ölçümlemek amacıyla çok değişik sayıda ölçüm yöntemi kullanılmakta ve işletmenin performansının değerlendirilmesinde ölçüm yönteminin işletme ihtiyacına uygun olarak belirlenmesi gerekmektedir. Aksi durumda işletme açısından yapılacak değerlendirmeler anlamlı sonuçlar vermeyebilir.<sup>14</sup>

İşletmenin performans ölçümünde kullanılan finansal ölçüm yöntemleri, işletmelerin finansal yapılarının analizi ve değerlendirilmesinde önemli bilgiler sağlamakta olup, finansal yapı analizi için sıklıkla kullanılan net kar, yatırım karlılık oranı, artık kar, ekonomik katma değer, bütçe ve standart maliyetler ile faaliyet tabanlı maliyetleme bu yöntemler içerisinde en çok kullanılanlardır.

**Yatırım karlılık oranı** (return on investment-ROI), bazı yatırımların ölçülmesi için kullanılan gelir ölçümü oranını tanımlamaktadır. Finansal muhasebede bu oran, net karın özsermayeye bölünmesi olarak bilinmektedir. Bundan dolayı da genellikle *öz kaynak devir hızının* bir türüdür. ROI, iç performansın değerlendirilmesi için kullanılmaktadır<sup>15</sup>.

<sup>11</sup> Mehmet Özkan, "Yönetim Muhasebesinde Değişim Başladı (I)", Sanayi Dergisi, Sayı.497, Ağustos 2007 s. 62.

<sup>12</sup> Wolfgang Schultze, ve Andreas Weiler, A.g.m., s.1.

<sup>13</sup> Mehmet Ünsal Memiş "Sorumluluk Muhasebesi ve Transfer Fiyatlamasının İşletme Performansı Üzerine Etkilerinin İncelenmesi: Bir Sanayi İşletmesinde Uygulama", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Çukurova Üniversitesi SBE, 2002, s.11.

<sup>14</sup> Serkan Terzi "Endüstri İşletmelerinde Transfer Fiyatlama Sistemi ve Performans Ölçümünün Stratejik Maliyet Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama Örneği", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE, 2009, s.38.

<sup>15</sup> Dominiak, Geraldine F. ve Louderback, Joseph G., **Managerial Accounting**, 8th Edition, South-Western College Publishing, USA 1997, s. 497.

**Artık kar**<sup>16</sup> (Residual income), yatırım karlılık oranının tersine, yatırım etkinliğini, oran yerine kar tutarı ile ölçümlemeyi amaçlamaktadır. Bu değer, bölümde kullanılan varlıklara (sermaye yatırımlarına) uygulanan faiz tutarı ile bölüm karı arasındaki farktır. Varlıklara uygulanan faiz ise, bölümdeki sermaye yatırımlarına ilişkin sermaye maliyetidir<sup>17</sup>. Sermaye maliyeti oranı yerine yatırım karlılık oranı da kullanılmaktadır.

Çok sayıda işletme, artık karı bir performans ölçüm aracı olarak kullanmaktadır. Artık karın işletmelere sağlayacağı faydalar şunlardır<sup>18</sup>:

- Artık kar, finansal bir performans ölçütü olup, yöneticileri teşvik etmekte ve işletmenin tümünde etkin bir faiz yönetimine yönlendirmektedir.
- Yöneticilerin faiz oranı üzerinde kazanç sağlayacakları herhangi bir projeyi kabul etmelerini teşvik etmekte kullanılmaktadır.

Artık kar ile değişik aktif kalemleri için değişik hedefler saptanabilmektedir. Örneğin stoklar

için marjinal borçlanma oranı, sabit kıymetler için sermaye maliyeti oranı kullanılarak kar hedefi saptanabilmektedir. Tüm bölümlerde aynı özelliği taşıyan aktifler için aynı oran kullanılacağından karşılaştırma olanağı da sağlamaktadır. Ayrıca yatırım karlılık oranı dikkate alındığında kaçınılan yatırımlar, artık kar yöntemi esas alınarak beklenen kar tutarının üzerindeki yatırımlar gerçekleştirilebilmektedir<sup>19</sup>.

### 3. ŞEREFİYEDE DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER (IAS 36 ve FAS 142)

Şerefiyede değer düşüklüğü\*, genellikle şerefiyenin gerçeğe uygun değeri ile defter değeri arasındaki fark olarak bilinmektedir. Şerefiyede değer düşüklüğü hesaplaması kolay olmamakla birlikte sadece gerçeğe uygun değer ile defter değeri arasındaki fark da değildir. Bu hesaplama için maddi ve maddi olmayan duran varlıkların değerlendirme yöntemlerinin ve satın alım fiyatlarının ve bunların varlıklara dağılımının çok iyi biçimde bilinmesi gerekmektedir<sup>20</sup>.

16 Residual Income, çalışmamızda **Artık Kar** kavramı ile ifade edilmiştir. (Bkz. Ayşe Gül Yılığör, “İşletme Performansının Değerlendirilmesinde Ekonomik Katma Değer (EVA) ve Piyasa Katma Değeri (MVA) Yöntemleri ve Bu Yöntemlerin Hisse Senedi Getirilerini Açıklama Gücünün İncelenmesi: İMKB 100 Örneği”, **Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:60, Sayı: 1, 2005, s.225-248.)

$$\text{Artık Kar (RI)} = I_t - r \times B_{t-1}$$

$I_t$  = Muhasebe Geliri

$r$  = Sermaye Maliyeti Oranı

$B_{t-1}$  = t Döneminde Özsermayenin Defter Değeri

17 Michael Broadbent ve John Cullen, **Managing Reporting Resources**, 2th Edition, Planta Tree, Read Educational and Professional Publishing, UK, 2000, s. 329.

18 Michael Broadbent, ve John Cullen, A.g.e., s.329-330.

19 Sait Sevgener ve Rüstem Hacirüstemoğlu, **Yönetim Muhasebesi**, 6.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000, s.422.

\* Amerikan Muhasebe Standartları ile Uluslararası Muhasebe Standartları açısından şerefiyede değer düşüklüğü testi ve farklılıklarına ilişkin detaylı bilgi için Bkz. (Terzi, 2009, s.101-122.)

20 A. Seetharaman, Jayashree Sreenivasani, Raju Sudha, ve Tey Ya Yee, “Managing Impairment of Goodwill”, *Journal of Intellectual Capital*, Vol.7, No.3, 2006, s.338.



### 3.1. Uluslararası Muhasebe Standardı Açısından Değer Düşüklüğü (IAS 36)

**IAS 36 “Varlıklarda Değer Düşüklüğü”** standardına göre değer düşüklük testi tek aşamalıdır. Varlığın defter değeri, geri kazanılabilir değeri ile karşılaştırılır ve geri kazanılabilir değer, defter değerinden büyükse karşılık ayrılmaz, tersi durumda varlığın defter değeri geri kazanılabilir değere indirilir. Yani aradaki fark kadar karşılık ayrılır (IAS 36, Mad.59). Geri kazanılabilir değer, varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden yüksek olanıdır. (IAS 36, Mad.18)

Şerefiyede değer düşüklüğü testi için önce, şerefiyenin **nakit üreten birim (cash-generating unit)** veya grubuna dağıtılması gerekmektedir (IAS 36, Mad.80). Daha sonra nakit üreten birim veya grubun geri kazanılabilir değeri tespit edilir. Nakit üreten birim ise, söz konusu varlığı içeren ve diğer varlıkların veya varlık gruplarının nakit girişlerinden büyük ölçüde bağımsız nakit girişleri sağlayan en küçük varlık grubudur. (IAS 36, Mad.6)

Aşağıdaki durumlarda, varlığın geri kazanılabilir tutarı belirlenemez: (IAS 36, Mad.67)

- Varlığın kullanım değerinin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerine yakın olacağı tahmin edilememesi (örneğin varlığın kullanımından kaynaklanacak gelecekteki nakit akışlarının önemsiz bir düzeyde olacağını tahmin edilememesi durumunda) ve
- Varlık, diğer varlıklara ilişkin nakit akışlarından büyük ölçüde bağımsız nakit akışları sağlamaması.

Bu gibi durumlarda, kullanım değeri ve dolayısıyla geri kazanılabilir tutar, sadece varlığın nakit üreten birimi için belirlenebilir.

Şerefiyenin dağıtıldığı nakit üreten bir birimin, değer düşüklüğü açısından yıllık olarak test edildiği ve ilgili birimin değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine ilişkin her ne zaman bir belirti ortaya çıkarsa, şerefiye dahil defter değeri ilgili birimin geri kazanılabilir tutarı ile karşılaştırılmak suretiyle değer düşüklüğü açısından test edilir. Birimin geri kazanılabilir tutarının defter değerini aşması durumunda, anılan birim ve bu birime dağıtılan şerefiye değer düşüklüğüne uğramamış kabul edilir. (IAS 36, Mad.88 ve Mad.90)

### 3.2. Amerikan Muhasebe Standardı Açısından Değer Düşüklüğü (FAS 142)

FAS 142’de satın alma tarihini takip eden dönemlerde şerefiye değer düşüklük testine tabi tutulması gerekmekte ve bunun için iki aşamalı bir süreç söz konusudur<sup>21</sup>:

- İlk aşamada, şerefiye içeren raporlama birimi tespit edilerek, raporlama biriminin defter değeri ile gerçeğe uygun değeri karşılaştırılır. Eğer raporlama biriminin gerçeğe uygun değeri, defter değerinden büyükse, şerefiyede değer düşüklüğü olduğu düşünülmez ve ikinci aşamaya geçilmez. Eğer raporlama biriminin gerçeğe uygun değeri, defter değerinden küçükse, değer düşüklük testi yapılması gerekir ve ikinci aşamaya geçilir.
- İkinci aşamada, birinci aşamada tanımlanan raporlama biriminin gerçeğe uygun değeri, raporlama biriminin tüm varlık ve yükümlülüklerine dağıtılır (tanımlanmamış maddi olmayan duran varlıklar dahil). Gerçeğe uygun değerlerin defter değerini aşan kısmının varlık ve yükümlülüklerine dağıtılması ile yeni bir şerefiye tespit edilir. Eğer şerefiyenin defter (kayıtlı) değeri, tespit edilen gerçeğe uygun değerini aşarsa, aşan kısmı kadar değer dü-

<sup>21</sup> Victoria Shoaf ve Ignacio Perez, Zaldivar, “Goodwill Impairment”, Review of Business, Vol.25, No.2, 2005, s.32.

şüklük zararı ortaya çıkar ve gelir tablosunda raporlanır.

Eğer şerefiye ve diğer varlıklardaki değer düşüklüğü, aynı zamanda ortaya çıkarsa, şerefiye için değer düşüklüğü testi, diğer varlıklar için değer düşüklük testi yapıldıktan sonra yapılmalıdır<sup>22</sup>.

### 3.3. Artık Ekonomik Değerin Hesaplanmasında Şerefiyede Değer Düşüklük Testinin Etkisi

Şerefiyede değer düşüklük testinin FAS ve IAS/IFRS'e göre hesaplanış farklılığı, firma değerinin hesaplanmasını da etkilemektedir. Bunun sonucunda da hisse senedi pay sahiplerinin değerleri değişmektedir. Dolayısıyla gerek işletmenin bir bütün olarak, gerekse de bölüm yöneticilerinin performans hesaplaması değişmektedir. Ayrıca şerefiyenin ortaya çıkmasında önemli bir paya sahip olan insan kaynakları veya yöneticilerinin performanslarının ölçülmesinde şerefiyenin de dikkate alınması daha sağlıklı performans ölçme ve değerlendirme imkanı sağlayacaktır. Bundan dolayı performans ölçümü, artık ekonomik gelir (REI) yardımıyla yapılması daha etkin ölçme ve değerlendirme yapılmasına yardımcı olacaktır.<sup>23</sup>

Özetle ifade etmek gerekirse, REI, şerefiye muhasebesi vasıtasıyla finansal muhasebeden elde edilen bilgiler yardımıyla hesaplanan performans ölçüm aracıdır. Şerefiye yardımıyla hesaplandığından şerefiye hesaplamasındaki farklılıklar ile değer düşüklük testleri bu değerlerin hesaplanmasını da etkileyecektir.

### 4. ŞEREFİYEYE DAYALI PERFORMANS ÖLÇÜMÜNE İLİŞKİN ÖRNEK BİR UYGULAMA

Bu bölümde artık ekonomik değer (REI) ve şerefiye arasındaki ilişkinin performans ölçümünde kullanımını göstermek amacıyla sayısal bir örnek üzerinde açıklama yapılmıştır<sup>24</sup>.

Bir işletmenin 0 tarihinde başlangıç yatırımı 1.000 olsun ve 4 dönem boyunca serbest nakit akımları (FCF) 400 olarak devam etsin. Sermaye maliyeti ve alternatif getirilerin marjinal maliyetini ise %10 olarak kabul edelim. Böylelikle 267,95 ek getiri tutarı, 0 tarihinde hesaplanmış olup, Tablo 2'de hesaplaması gösterilmiştir. Hesaplama da amortisman ayırımında doğrusal amortisman yöntemi kullanılmıştır.

22 Victoria Shoaf ve Ignacio Perez, Zaldivar, A.g.m., s.32.

23 Wolfgang Schultze, ve Andreas Weiler, A.g.m., s.14-18.

24 Wolfgang Schultze, ve Andreas Weiler, A.g.m., s.9-13.



**Tablo 2: Artık Kar**

	t=0	t=1	t=2	t=3	t=4
FCF	-1.000	400	400	400	400
Amortisman		250	250	250	250
Kar		150	150	150	150
Çalışma Sermayesi	1.000	750	500	250	0
Sermaye Maliyeti		100	75	50	25
Artık Kar		50	75	100	125
t=0'da Artık Karın Bugünkü Değeri	<b>267,95</b>	45,45	61,98	75,13	85,38

Artık ekonomik değeri<sup>25</sup>, performans-hedef karşılaştırmasına izin vermekte ve bundan dolayı ilave sağlanan değer ile sonradan değer gerçeştirilmesi konularında bilgi sağlamaktadır. Bunun dışında performans ölçüm sistemi, işletme yöneticilerine gelecekteki satın alma hedefleri ile ilgili bilgi sağlamaktadır. t=0 tarihinde bu bölümün içsel değeri veya gerçek değeri 1.267,95 olup, bunun 267,95'i şerefiyeden sağlanmaktadır.

Artık karın bugünkü değeri, bölümün şerefiyesine veya net bugünkü değerine eşittir. Tüm projenin yaşam dönemi süresince, değerdeki toplam artış, ek değer katma (EVC-Economic Value Creation)<sup>26</sup> vasıtasıyla ölçülmektedir (bkz. Tablo 3). EVC, artık karın gelecekteki tahmini bugünkü değeri kadar birleşik artık karı da kapsamaktadır.

**Tablo 3: Dönemler İtibariyle Hisse Senetlerinin Değerindeki Artış**

	t=0	t=1	t=2	t=3	t=4
Şerefiye	267,95	244,74	194,21	113,64	0
Birleşik Artık Kar	0,00	50,00	130,00	243,00	392,30
<b>EVC</b>	<b>267,95</b>	<b>294,74</b>	<b>324,21</b>	<b>356,64</b>	<b>392,30</b>

<sup>25</sup>  $REI_t = FCF_t + DV - r \times V_{t-1}$

$DV_t = DB_t + DGW_t$

$FCF_t = t$  tarihinde serbest nakit akım

$GW_t = t$  döneminde şerefiye

$V_t = t$  döneminde içsel değer veya gerçek değer

<sup>26</sup>  $EVC = RI_t + DGW_t - r \times GW_{t-1}$

EVC'deki değişim, artık kar toplamı, şerefiyedeki değişim ve birleşik artık kar getirileri vasıtasıyla elde edilmektedir. Bu değişim, hisse senetleri sahiplerinin varlıklarındaki artış hakkında bilgi vermektedir. (Bkz. Tablo 4)

**Tablo 4: Artık Kara Bağlı Olarak Realize Olmuş İçsel Değer Artışları**

	t=0	t=1	t=2	t=3	t=4
Artık Kar (RI)		50,00	75,00	100,00	125,00
Şerefiyedeki Değişim ( $\Delta GW$ )		-23,21	-50,53	-80,58	-113,64
Birleşik RI Getirisi			5,00	13,00	24,30
<b><math>\Delta EVC</math></b>	<b>267,95</b>	<b>26,79</b>	<b>29,47</b>	<b>32,42</b>	<b>35,66</b>

Şerefiyedeki değişim, değer düşüklük testine bağlıdır. Şerefiyedeki değer düşüklük karşılıklarının hesaplanması FAS ve IAS/IFRS'e göre farklılıklar arz etmektedir. Bu farklılıklar 3.bölümde açıklanmıştır (Bkz. 3. Bölüm). Örneğin t=1 döneminde şerefiyedeki değer düşüklüğü 23,21'dir. Şerefiyedeki değer düşüklük karşılıkları, bölüm yöneticilerinin performanslarının değerlendirilmesini etkilemektedir.

Performans ölçümü perspektifinden bakıldığında artık ekonomik gelir (REI), hisse senedi sahiplerinin pay değerlerinde, artışın üzerinde bir artışı yansıtmakta ve bundan dolayı proje veya satın alımın başarı hakkında bilgi sağlamaktadır. (Bkz. Tablo 5)

**Tablo 5: Artık Ekonomik Gelire Bağlı Olarak Kontrol Hesaplaması**

	t=0	t=1	t=2	t=3	t=4
$RI_t$	0,00	50,00	75,00	100,00	125,00
+ $\Delta GW_t$	267,95	-23,21	-50,53	-80,58	-113,64
- $r \times GW_{t-1}$	0,00	-26,79	-24,47	-19,42	-11,36
<b>REI</b>	<b>267,95</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>

Bu tabloda planlanan ve gerçekleşen rakamlar arasındaki sapmalar özetlenmiş olup, REI, başlangıç dönemi haricindeki diğer dönemlerde sıfır olmaktadır. Bunun anlamı ise, planlanan değer artışının gerçekleşebileceğidir. Özellikle Tablo 5, satın alınan taraf için ilave değere gerek olmadığını göstermektedir.

Bölüm yöneticileri, pay sahiplerinin varlıklarında artı değer ilave etmek için etkin ve yatırım kararları almalıdır. Bundan dolayı bu örnekte, planlanan ve gerçekleşmiş rakamlar arasındaki sapmalar kullanılmaktadır. Örneğin, t=2 döneminde bölümün ilave 500 yatırım harcaması yaptığını varsayalım. Bu yatırımın bölümün t=4 döneminde serbest nakit akımını arttırması beklenir.

**Tablo 6: t=2 Döneminde Hedef-Performans Karşılaştırması**

	t=0	t=1	t=2	t=3	t=4
Hedef Nakit Akımı (t=0'da)	-1.000	400	400	400	400
Fiili Nakit Akımı	-1.000	400	350	-	-
Hedef Nakit Akımı (t=2'de)				500	400

Pay sahipleri perspektifinden bakıldığında, bu yatırım, 40,91'lik ilave değer sağlamaktadır.

**Tablo 7: Hedeflenen Rakamlardan Fiili Sapmaların Neden Olduğu Değer Artışı**

	t=0	t=1	t=2	t=3	t=4
Firma Değeri (t=0'da)	1.267,95	1.394,74	1.534,21	-	-
Firma Değeri (t=2'de)	-	-	1.575,12	1.732,64	1.905,90
Değer Katma	267,95	0,00	<b>40,91</b>	0,00	0,00

Tablo 8, fiili değer oluşturmanın REI ile ölçülmesini göstermektedir. REI, artık kar ve şerefiye muhasebesinden elde edilen bilgileri içermektedir.

**Tablo 8: t=2 Döneminde Planlanan Revizyonun Neden Olduğu Artık Ekonomik Değer**

	t=0	t=1	t=2	t=3	t=4
Nakit Akımı		400	350	500	400
Şerefiye (GW)	267,95	244,74	285,12	113,64	0
Artık Kar (RI)	0	50	25	200	125
Şerefiyedeki Değişim ( $\Delta$ GW)	0	-23,21	40,38	-171,49	-113,64
r x GW		-26,79	-24,47	-28,51	-11,36
<b>Toplam=REI</b>	<b>267,95</b>	<b>0,00</b>	<b>40,91</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>

Bu örnekte ise sadece t=3 döneminde nakit akımının 420 olarak gerçekleştiğini varsayalım (Bkz. Tablo 9). Böylece artık kar, başlangıçta planlanan 200'den 120'ye düşer. Buna bağlı olarak da, negatif bir sapma ortaya çıkacaktır.

**Tablo 9: t=3 Döneminde Planlanan Revizyonun Neden Olduğu Artık Ekonomik Değer**

	t=0	t=1	t=2	t=3	t=4
Nakit Akımı		400	350	420	400
Şerefiye (GW)	267,95	244,74	285,12	113,64	0
Artık Kar (RI)	0	50	25	120	125
Şerefiyedeki Değişim ( $\Delta$ GW)	0	-23,21	40,38	-171,49	-113,64
r x GW		-26,79	-24,47	-28,51	-11,36
<b>Toplam=REI</b>	<b>267,95</b>	<b>0,00</b>	<b>40,91</b>	<b>-80,00</b>	<b>0,00</b>

Bu örnek, REI'nin ideal olarak, projenin ilerlemesini ve bunun için de firma veya projenin performansının optimal olarak ölçülmesini göstermektedir. Basit artık kar ölçümüne karşın, REI, her bir dönemde fiili değer katımını yansıtmaktadır.

#### 4. SONUÇ

Günümüzde yaşanan yoğun rekabet ve ekonomik gelişim sonucunda işletmeler çeşitli stratejiler ve politikalar belirleme zorunda kalmıştır. İşletmelerin dış büyüme stratejileri arasında yer alan işletme birleşmeleri, son yıllarda önemli düzeyde artış göstermiştir. Bu stratejinin işletmelere en önemli faydaları, küresel dünyada rekabet güçlerini koruyabilmeleri, maliyetleri azaltarak pazar paylarını arttırması ve finansman temini sağlamasıdır.

İşletmelerin uyguladıkları büyüme stratejileri, işletmenin ve işletme bölümlerinin kontrolünü ve değerlemesini zorlaştırmaktadır. Bu amaçla gerek işletmenin gerekse de işletme bölümlerinin işletme hedef ve amaçları ile ne kadar örtüştüğünü tespit etmek için çeşitli performans ölçüm ve değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır.

Bu yöntemler içerisinde işletme bölümlerinin özellikle yatırım merkezlerinin performanslarının ölçümü ve bölüm yöneticilerin değerlendirilmesi amacıyla en çok kullanılanları, yatırım karlılık oranı ve artık kardır.

İşletmelerin büyüme stratejileri ile ortaya çıkan işletme birleşmeleri ile edinen işletme açısından şerefiye hesaplaması ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada şerefiye hesaplaması ve şerefiyenin muhasebeleştirilmesinde Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ile Amerikan Muhasebe Standartları Kurulunun yaptığı düzenlemeler dikkate alınmıştır. İşletme birleşmelerinin ayrılmaz bir parçası olan şerefiyenin de gerek işletmenin gerekse de işletme bölümlerinin ve yöneticilerin performanslarının değerlemesinde dikkate alınması gerekmektedir. Bu amaçla artık ekonomik gelir (REI)'in kullanılması daha güvenilir bilgi ve değerlendirme imkanı sağlayacaktır.

**KAYNAKÇA**

Broadbent, Michael ve Cullen, John (2000), **Managing Reporting Resources**, 2th Edition, Planta Tree, Read Educational and Professional Publishing, UK

Deloitte (2007), **IFRSs and US GAAP: A Pocket Comparison**, s.1-34. <http://www.iasplus.com/dttpubs/0703ifrsusgaap.pdf> (Erişim:14 Temmuz 2009)

Dominiak, Geraldine F. ve Louderback, Joseph G. (19979, **Managerial Accounting**, 8th Edition, South-Western College Publishing, USA.

FASB, **Statement of Financial Accounting Standards**, No.141 ve No.142

Feldman, Stanley Jay (2004), “A Primer on Calculating Goodwill Impairment: Valuation Issues Raised by Financial Accounting Statement 142”, s.1-14. <http://www.axiomvaluation.com/Documents/2004.04.27-GoodwillImpairmentPrimer.pdf> (Erişim:14 Temmuz 2009)

Jerman, Mateja ve Massimo Manzin (2008), “Accounting Treatment of Goodwill in IFRS and US GAAP”, Organizacija, **Research Paper**, Volume:41, Number:6, s.218-225.

IASB, International Accounting Standards (IAS) – International Financial Reporting Standards (IFRS)

Lapointe-Anunes, Pascale, Cormier, Denis ve Magnan, Michel (2008), “Equity Recognition of Mandatory Accounting Changes: The Case of transitional Goodwill Impairment Losses”, **Canadian Journal of Administrative Sciences**, Vol.25, No.1, s. 37-54.

Memiş, Mehmet Ünsal (2002) “Sorumluluk Muhasebesi ve Transfer Fiyatlamasının İşletme Performansı Üzerine Etkilerinin İncelenmesi: Bir Sanayi İşletmesinde Uygulama”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Çukurova Üniversitesi SBE.

Otlu, Fikret ve Yusuf C. Çukacı (2007), “Şirket Birleşmelerinde Maddi Olmayan Duran Varlıklar ve Şerefiyenin Muhasebe Standartlarına Göre Muhasebeleştirilmesi”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Yıl:6, Sayı:21, s.109-128.

Özkan, Mehmet (2007), “Yönetim Muhasebesinde Değişim Başladı (I)”, **Sanayi Dergisi**, Sayı.497, Ağustos 2007 s.58-63.

Seetharaman, A., Sreenivasani Jayashree, Sudha, Raju ve Yee, Tey Ya (2006), “Managing Impairment of Goodwill”, **Journal of Intellectual Capital**, Vol.7, No.3, s.338-353.

Sevgener, Sait ve Hacırüstemoğlu, Rüstem (2000), **Yönetim Muhasebesi**, 6.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul

Schultze, Wolfgang ve Weiler, Andreas (2009), “Goodwill Accounting and Performance Measurement”, [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=1405250](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1405250) (Erişim: 05 Mayıs 2010), s.1-22.

Shoaf, Victoria ve Zaldivar, Ignacio Perez (2005), “Goodwill Impairment”, **Review of Business**, Vol.25, No.2, s.31-35.

Terzi, Serkan (2009), “Şerefiyede Değer Düşüklük Testinin Uluslararası Muhasebe Standardı (IAS 36) Ve Amerikan Muhasebe Standardı (SFAS 142) Açısından İncelenmesi”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı.95, s.101-122.

Terzi, Serkan (2009), “Endüstri İşletmelerinde Transfer Fiyatlama Sistemi ve Performans Ölçümünün Stratejik Maliyet Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama Örneği”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE.

Yardımcıoğlu, Mahmut (2007), “Gayri Maddi Duran Varlıkların Mevzuatımız ve Uluslararası Standartlar Yönünden Durumu: Şerefiye Örneği”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı.81, s.63-68.

Yılğör, Ayşe Gül (2005), “İşletme Performansının Değerlendirilmesinde Ekonomik Katma Değer (EVA) ve Piyasa Katma Değeri (MVA) Yöntemleri ve Bu Yöntemlerin Hisse Senedi Getirilerini Açıklama Gücünün İncelenmesi: İMKB 100 Örneği”, Ankara Üniversitesi, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:60, Sayı: 1, s.225-248.